

הוקרא בלוויה

כ' בטבת ה'תש"ע

מכיון שסבתא מהווה את דור המעבר של משפחתנו, בין גלות לגאולה, בין גולת אירופה ליישוב ארץ ישראל, ראוי לייחד כמה מילים לתולדותיה.

סבתא נולדה לפני 90 שנה (פחות 78 יום) בבית בעל אוריינטציה חסידית. אביה סבא יוסי ע"ה נולד בעיירה החסידית צאנז שבגליציה. אמה סבתא גושטל ("אומה מנסבך") ילידת העיר דינוב אף היתה נינת אדמו"רים ולפי המסורת במשפחה, על אבותיה נמנים רבנו אלימלך מליז'ענסק ואף אחיינו רבנו צבי אלימלך מדינוב בעל הבני יששכר זי"ע. אם אמה של סבתא – שיינדל פיסקוס ז"ל לבית לרנר היתה נינת המהרצ"א מדינוב.

כשפרצה מלחמת העולם הראשונה נסו יהודים רבים מגליציה לכיוון מערב אירופה מאימת הצבא הרוסי ומהצוררים האוקראינים. הורי אביה של סבתא מלי מצאו את מקומם החדש בעיר נירנברג שבגרמניה. עם תום מלחמת העולם הראשונה פרצה מחלת שפעת העופות אשר קטלה מיליונים רבים מאזרחי אירופה. בין הנפטרים היתה הסבתא של סבתא – מלי מלכה מנסבך. באותה שנה, ה'תרע"ט (1919) נישאו הוריה של סבתא מלי. אמא שלה – "האומה מנסבך" היתה אף היא בת מהגרים יהודיים שנסו מגליציה לגרמניה. הם התמקמו בעיר שטוטגרט.

אף שסבא יוסי והאומה מנסבך התגוררו בנירנברג, סבתא שלנו מלי נולדה דוקא בשטוטגרט מכיון שאמא שלה נסעה לבית הוריה ללדת שם את בתה הבכירה. אחר כך עברה המשפחה לעיר דריידזן מכיון שהיה פוטש בבוואריה וסבא יוסי פחד שתילקח מהם אשרת השהות בגרמניה.

סבתא מלי נקראה על שם סבתה אשר נפטרה כאמור שנה קודם לכן. על כך שהשם מלי הינו למעשה כינוי לשם מלכה לא ידעה סבתא שלנו אלא עד ממש לפני לא הרבה שנים כשאחיה דוד משה גילה את מצבת הסבתא בבית העלמין בנירנברג כשהיא נפולה ומכוסת אדמה.

מלבד אחיה האהוב דוד משה ע"ה היתה אחות נוספת בשם מרים. מגיל צעיר מאד היתה סבתא שותפה מלאה בפרנסת הבית. במאפייה ביתית בברלין שאליה בינתיים

עבור, אפו בשעת בוקר מוקדמת לחמיות, מעמיסים אותן על עגלת רוכלים והיתה סבתא מספקת את הסחורה עד דלת בתיהם של קליינטים קבועים.

בהיותה בת 13 שנים עלה הצר הצורר לשלטון בגרמניה. בתיבות בתי היהודים חולקו מכתבים מן הצורר הקורא ליהודים לעזוב מיד את גרמניה כדי שלא יאונה להם כל רע. בעוד רוב יהודי גרמניה התייחסו למכתבי נאצה אלו כמה שמוגדר היום "דואר זבל", סבא יוסי התייחס לאיום ברצינות. לחברי קהילתו שלעגו לחששותיו אמר שאם היטלר ידע עם תחילת כהונתו את כתובות בתי כל יהודי גרמניה, סימן שהוא מתכוון ברצינות. לפלסטינה היא ארץ ישראל היה מאד קשה להיכנס. הבריטים גזרו את גזירת ההקפאה על עליית יהודים המכונה בשם "הספר הלבן". סרטיפיקטים – אישורי כניסה ניתנו רק למעטים ובתנאי שהיו צעירים ו"פרודוקטיביים". למשפחת מנסבך לא היה סיכוי לקבל סרטיפיקטים מכיון שהאחות מרים סבלה מתסמונת דאון.

סבא יוסי כמעט שנודה ע"י קהילתו על כך שהיעז לעזוב את אשתו ושלושת ילדיו לשנה וחצי על מנת לחפש מדינת מקלט אחרת באירופה. בכל מקום שהגיע ביקש לבדוק האם יוכל להביא שמה את משפחתו. במכתבים ששלח למשפחתו בברלין ובהם כסף שהרוויח מעבודות מזדמנות, כתב שכל מקום גרוע מהשני ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר שנאת היהודים גדולה עד מאד.

בדרך לא דרך ותוך שימוש בסרטיפיקט מזויף לאחות מרים, ותוך הסתרת פניה, הצליחה המשפחה להגיע ארצה ובכך ניצלה. סבתא היתה מספרת סיפור מופלא זה פעמים רבות שכן היא ראתה בעקשנות של אביה את סיבת ההצלה. סבא וסבתא פסקוס, הורי אמה של סבתא אף הם הגיעו ארצה והתיישבו בחיפה. סבתא עוד סיפרה לי שסבא שלה ר' אברהם פסקוס הספיק לטייל בכל הארץ, לאורכה ולרוחבה ולראות את אתריה הקדושים, אך נפטר באותה שנה.

אחרי סבתא חיזר עוזר רופא השיניים שלה, הלא הוא אבא של אבא, אליהו כהן ע"ה. סבא אליהו היה נכד לרב בנימין זאב כהן מבאדן. הוא היה אחד מתוך כחמישים נכדים של אותו סבא. כל 50 בני הדודים הללו נפטרו ולמעשה פטירתה של סבתא כעת הוא סופו של דור של מאה איש ובני זוגם. על אותם ימים סבתא סיפרה לי שהיא סיפרה לאמא שלה שאיזה בחור נחמד מחזר אחריה וביקשה רשות ממנה לפגוש אותו. בהיות סבתא בת 24 היא נישאה. בנה בכורה נולד כעבור שנה, אך מעט לפני קום המדינה נפטר באופן פתאומי בעלה אשר היה לוחם סודי בהגנה. סבתא סיפרה לי שרופא מומחה שהגיע מחו"ל אמר שסיבת המוות היתה מתח גדול אשר נבע כתוצאה

מהסתרת נשק. סבתא שנשארה עם בנה בן השנתיים וחצי נאלצה לפרנס את עצמה. מדובר בשנים הראשונות של קום המדינה. סבתא עבדה בין היתר במכבסה ובקושי רב כלכלה את חייה.

כעבור 4 שנים, נענתה סבתא להפצרות חמותה וגיסתה להינשא בשנית. היא נישאה לסבא צבי יבלחטו"א. מהר מאד פקד את סבא וסבתא אסון נוסף בפטירת בתם בת השנה וחצי מאירה. רק כעבור כמה שנים התנחמו בלידת בנם עופר.

סבתא היתה עקרת בית למופת. היא ניהלה את הבית בפדנטיות ובניקיון מושלמים. בילדותי אהבתי מאד לבוא פעם בשבוע אחרי הגן או אחרי ביה"ס לארוחת צהרים. סבא היה בא עם רכבו עמוס בלבנים ובכלי עבודה ומביא אותי לביתם בנוה שאנן. השקט המוחלט שהיה במרפסת הבית שסבא בנה ברח' חניתה היה משהו שאי אפשר לתאר. סבתא היתה הולכת לנוח ואני הייתי ישן בחדר השני. עד היום אני יכול להריח את ריח הניחוח מן הכרית והסדין המגוהץ. זו היתה שינת צהרים "שלופשטונדע" שאין לה אח ורע.

זיכרונות בולטים מילדותנו הם מוצאי השבתות והדלקת נרות המשותפת עם סבא וסבתא, יוכבד בן עמי וילדיהם. כמה אנו מתגעגעים לאותם ימים.

בשנים האחרונות זכינו לבלות עם סבתא וסבא פעמיים בשנה לימי חול המועד סוכות ופסח. הבנות שלנו היו משחקות עם סבתא ברמי אבנים ממש כפי שעשינו אנו הנכדים אתה לפני 30 שנה. זו היתה חוויה מיוחדת לראות את סבתא משחקת עם נינותיה. אהבתי מאד לחבק את סבתא. והיא אהבה לחבק אותי. זה מאד יחסר לי. אהבתי ללכת אתה יד ביד ברחוב. לפני עשר שנים לערך סבתא החלה לדבר איתי על נושאים שפעם לא ניתן היה לדבר אתה. זה מאד הקל עליי כנכד שצמא לדבר על התסבוכות המשפחתיות הקשות שנוצרו. היא גוללה בפניי את כל הקשיים והמורכבויות שישנם ולא מעט גם התווכחנו.

לפני כמה שנים ראיינתי שוב את סבתא על קורות חייה – והפעם אל מול מצלמה. סבתא כבר לא היתה בקו הבריאות ולא זכרה כפי שזכרה פעם, אבל בכל זאת זכרה לספר על ילדותה.

לראות את האהבה של סבא וסבתא ואת האופן שנפרדו בנשיקה בכל פעם שהלכו איש לדרכם, אפילו רק לכמה שעות, היתה חוויה מיוחדת.

סבתא היתה גאה מאד בצאצאיה ולא פעם חזרה על כך שכולם נאמנים לדרך אבותיה.

בפרשת השבוע שחלף קראנו על מיתתו של יעקב שלא נאמרה בו כלל לשון "מיתה".
"אלא מה זרעו בחיים – אך הוא בחיים". וכעת, שבהפתעה גדולה אך במיתת נשיקה
נלקחה מעימנו סבתא, אנו מבקשים ממנה 2 בקשות:

האחת שתתפלל על סבא שיהיה חזק ובריא וכן על אבא שצריך רפואה שלמה.
והשניה, שתתפלל על שלום עם ישראל בכלל ובפרט על אחדות וחיבור בין צאצאיה.
תהא נשמתה צרורה בצרור החיים ובלע המות לנצח ומחה ד' דמעה מעל כל פנים.